

บทสรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่าความเชื่อเรื่องผีมีผลต่อการสร้างความชอบธรรมทางอำนาจในระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวไทยทรงดำ ในพื้นที่ตำบลพันเสา อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก คือ ความเชื่อเรื่องผีนั้นถูกแสดงออกในรูปแบบของการยอมรับ (Accept) ในความเชื่อว่าผีมีอยู่ แต่การมีอยู่จริง (truth) ของความเชื่อเรื่องผีไม่ได้หมายถึงการเห็นว่าผีมีอยู่จริงเป็นรูปธรรม สัมผัสและเห็นได้ แต่มีอยู่ในทางเหนือธรรมชาติ เชื่อว่าผีมีอำนาจเหนือธรรมชาติที่สามารถให้คุณและโทษแก่นมนุษย์ได้ การยอมรับในความเชื่อเรื่องผีนี้ได้ถูกแสดงออกผ่านพิธีกรรมต่างๆของชาวไทยทรงดำ และการสืบสายตระกูลตามการนับถือผี ซึ่งเป็นพื้นฐานของการจัดโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมของคนไทยทรงดำ ตามมา คือ การจัดแบ่งชนชั้นในสังคมออกเป็นผู้ตัวกับผู้ผู้น้อย ตามเชื้อสายของการนับถือผีที่มีลำดับชั้นต่างกัน แม้ว่าในสภาพสังคมปัจจุบัน ผู้ตัวซึ่งแต่เดิมเป็นชนชั้นปกครองจะไม่มีอำนาจในทางการเมืองและสังคมเหมือนแต่ก่อนแล้วก็ตาม แต่ทว่าการจัดลำดับชั้นทางสังคมยังมีผลต่ออำนาจในทางความเชื่อเรื่องผี ที่สะท้อนผ่านพิธีกรรมต่างๆ ของชาวไทยทรงดำ ดังที่ได้กล่าวถึงไปในรายละเอียดของบทที่ 4 ส่วนความสัมพันธ์ทางอำนาจในระบบครอบครัวนั้น ผู้ชายจะมีบทบาทสำคัญในครอบครัวมากที่สุด โดยเฉพาะบทบาทในการทำหน้าที่สืบสืบบรรพบุรุษ ลูกผู้ชายในครอบครัวจึงมีความสำคัญกว่าลูกผู้หญิง

ภายใต้โครงสร้างทางสังคมดังกล่าวแฝงไว้ด้วยเรื่องของการกระทำของอำนาจในความเชื่อที่มีผลต่อความคิดและวิถีปฏิบัติของคนในสังคม และสร้างความชอบธรรมทางอำนาจให้กับชนชั้นที่อยู่สูงกว่าตามลำดับชั้นของผีในการทำพิธีกรรมที่แตกต่างและเหนือกว่าในทางความหมายทางสังคมและวัฒนธรรม แต่ที่ไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นในความแตกต่างดังกล่าวก็เนื่องจากว่าชาวไทยทรงดำนั้นยอมรับและเชื่อในความเชื่อเรื่องผีที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาช้านาน

จึงมองว่าความเชื่อและความแตกต่างดังกล่าวทางชนชั้น ทางโครงสร้างของลำดับชั้นในครอบครัว และสังคม เป็นเรื่องปกติธรรมดาตามวิถีจารีตประเพณีของสังคม และประกอบกับที่ความเชื่อเรื่องผี นั้นส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกที่ดี เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมากกว่า

การยอมรับในความเชื่อเป็นการยอมรับว่าพิธีกรรมและความสัมพันธ์ทางอำนาจที่เกิดขึ้น ในสังคมเป็นสิ่งที่มีความชอบธรรม ความชอบธรรมในความเชื่อและการยอมรับจึงเป็นพื้นฐานของ อำนาจที่เกิดขึ้นในสังคมและพิธีกรรมต่างๆ อำนาจที่แสดงออกตรงนี้ไม่ได้เป็นแค่เพียงอำนาจใน ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น แต่ยังเป็นเรื่องของอำนาจในความเชื่อเรื่องผี ที่ถูกยอมรับ และแสดงออกผ่านพิธีกรรม สิ่งที่เกิดขึ้นนี้สอดคล้องกับแนวคิดความชอบธรรมทางอำนาจของ Max Weber (1972) ที่ได้อธิบายว่าความชอบธรรมทางอำนาจในสังคม มาจากสิทธิอำนาจที่มีการ สืบเนื่องต่อกันมา เป็นลักษณะของจารีตหรือประเพณีที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมา (Traditional authority) และได้รับการยอมรับและถือเป็นธรรมเนียมมาแต่ตั้งแต่ในอดีต อย่างความเชื่อเรื่องผีที่ ได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติเป็นจารีตประเพณีสืบต่อกันมา ซึ่งก็ได้ช่วยให้เกิดความชอบธรรม ในอำนาจของผู้ชายในระบบครอบครัว และอำนาจของชนชั้นในระบบ โครงสร้างทางสังคม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ David Beetham (1991) ที่ได้อธิบายถึงเรื่องความชอบธรรม ทางอำนาจไว้ว่า ความชอบธรรมทางอำนาจสามารถมาจากความสามารถในการสร้างเหตุผลของ กฎเกณฑ์ต่างๆ (Legitimacy as justifiability of rules) เช่น จารีตประเพณีดั้งเดิมของสังคมบน พื้นฐานความเชื่อเรื่องผี ที่ให้อำนาจความชอบธรรมแก่โครงสร้างอำนาจทางครอบครัวและสังคมที่ เป็นอยู่ นั้นอยู่บนพื้นฐานจากการที่ความเชื่อเรื่องผีได้กลายเป็นจารีตประเพณีของสังคม และ ก่อให้เกิดความแตกต่างแบ่งแยกระหว่างชนชั้นที่สืบเชื้อสายผีผู้ตัวกับผีผู้น้อยออกจากกัน ความแตกต่างในทางหน้าที่ทางสังคมและบทบาทในครอบครัวระหว่างเพศชายกับเพศหญิง ที่เพศ ชายนั้นจะมีอำนาจและบทบาทที่เหนือกว่าผู้หญิงในสังคมของชาวไทยทรงดำ ซึ่งการยอมรับใน ความแตกต่างในความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมก็ล้วนมาจากเหตุผลที่เกิดขึ้นตามกฎเกณฑ์จารีต ประเพณีในความเชื่อเกี่ยวกับผีของชาวไทยทรงดำทั้งหมด

ความเชื่อเรื่องผีจึงเป็นพื้นฐานและที่มาของอำนาจความชอบธรรมในบทบาทและความแตกต่างที่เหนือกว่าของผู้ชาย ทั้งในระบบครอบครัวและบทบาททางสังคมในโครงสร้างทางสังคมของชาวไทยไทโซ่ง และความแตกต่างระหว่างการปฏิบัติพิธีกรรมของชนชั้นที่นับถือผีแตกต่างกันอย่าง ผู้ตัวดำกับผีผู้น้อย ที่ความแตกต่างของอำนาจทางชนชั้นไม่ได้แสดงออกผ่านเรื่องของการเมืองและเศรษฐกิจ แต่แสดงออกผ่านพิธีกรรมในทางสังคมวัฒนธรรม ที่ผู้ตัวดำในระบบความเชื่อเรื่องผีนั้นจะมีศักดิ์สูงกว่าผีผู้น้อย ดังนั้นการประกอบพิธีกรรมจึงมีรายละเอียดและการบ่งบอกทางความหมายถึงสถานะทางสังคมที่สูงกว่า ตลอดจนความเชื่อในเรื่องการดำเนินวิถีชีวิตในสังคมต่างๆ ร่วมกัน

โดยสรุปความเชื่อในการนับถือผีในบริบทสังคมของชาวไทยทรงดำ ในพื้นที่ ต.พันเสา อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก ยังคงดำรงอยู่ในวิถีคิดความเชื่อ จิตสำนึกและระบบ โครงสร้างทางสังคมของคนไทยทรงดำ เนื่องจากเพราะ

1. การนับถือผีเป็นจารีตประเพณี เป็นการยึดถือเชื่อถือสืบต่อๆ กันมา โดยเฉพาะผีพ่อแม่บรรพบุรุษของตนเองนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ถูกหลานต้องทำหน้าที่สืบผีและเลี้ยงผีพ่อแม่ของตน จะละทิ้งมิได้ ถือเป็นจารีตประเพณี และถือว่าเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่บรรพบุรุษของตนด้วยเช่นกัน

2. การนับถือผีเพื่อเป็นที่พึ่งทางใจของชาวไทยทรงดำ ในยามเวลาที่อับจนหนทาง เช่น น้ำท่วมข้าว ก็จะมีการไหว้ขอผีนาเพื่อขอปิดเป่าภัยและความเดือดร้อนที่ตนกำลังเผชิญ หรือการบนบานศาลกล่าว โดยความสัมพันธ์ระหว่างคนกับผีนั้นเป็นแบบความสัมพันธ์เชิงต่อรอง กล่าวคือเคารพยำเกรง และสำนึกในบุญคุณของผี เพราะเมื่อผีให้คุณ หรือช่วยเหลือตามที่ร้องขอก็จะมี การเช่น ไหว้ของพิเศษให้ตามที่ตนได้บนบานไว้ หรือความเคารพยำเกรง ที่ต้องมีการไหว้สักการะศาลประจำหมู่บ้านทุกปี เพื่อความเคารพและขออำนาจเหนือธรรมชาติของผีประจำศาลหมู่บ้านคุ้มครองและปกป้องดูแลคนในชุมชนให้เกิดความสงบสุข และการนับถือผีก็ยังเป็นการแสดงออกถึงความสำนึกในบุญคุณของผี ที่คอยให้คุณและปกป้องคุ้มครองดูแลรักษาลูกหลาน โดยเชื่อว่า ถ้าไม่เช่นนี้ไหว้ผี โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษอาจก่อให้เกิดผลร้ายตามมา เช่น การเจ็บป่วย เป็นต้น

3. การนับถือผีเป็นการแสดงถึงความผูกพันกันในครอบครัวและเครือญาติ เนื่องจากว่าการนับถือผีนั้นเป็นการสืบสายตระกูลเครือญาติกัน เหมือนกับการสืบสายตระกูลแบบสายโลหิต เมื่อมีงานประเพณีสำคัญๆ เช่น เสนเรื่อน เครือญาติพี่น้องของคนที่นับถือผีเดียวกันก็จะมารวมตัวกัน ช่วยเหลือกัน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกันในครอบครัวที่ยึดโยงผ่านความเชื่อในการนับถือผี

ดังนั้น การที่ความเชื่อเรื่องผียังคงอยู่ในความคิดและความเชื่อในสังคมของชาวไทยทรงดำก็เพราะว่า ความเชื่อเรื่องผีส่งผลดีต่อทางจิตใจ และทำให้ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและเครือญาติของชาวไทยทรงดำมีความผูกพันแน่นแฟ้น การนับถือผีเป็นความเชื่อที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจ เพราะเชื่อว่าผีคอยปกป้องรักษาคุ้มครองให้ลูกหลาน และคนในสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข แต่การคงอยู่และความสำคัญของความเชื่อเรื่องผีนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมยุคปัจจุบัน โดยการคงอยู่ของความเชื่อเรื่องผีนั้นจะมีอยู่ในผีที่มีความสำคัญต่อความคิด จิตใจ ตลอดจนเป็นจารีตประเพณีสำคัญที่ต้องสืบทอด เช่น ผีบรรพบุรุษ ผีพ่อแม่ และผีเจ้าที่ ผีที่นา เป็นต้น

อภิปรายผลการศึกษา

สิ่งที่ผู้วิจัยค้นพบจากการศึกษาความเชื่อเรื่องผีกับความชอบธรรมทางอำนาจของชาวไทยทรงดำ มีดังนี้

1. ความเชื่อในเรื่องผีของชาวไทยทรงดำมีความสัมพันธ์กับเรื่องของอำนาจความชอบธรรมตรงที่ ความเชื่อเรื่องผีนั้นถูกยอมรับ (Accept) ในความเชื่อว่ามีอยู่จริง การมีอยู่จริง (truth) ของความเชื่อเรื่องผี ไม่ได้หมายถึงว่ามีอยู่จริงเป็นรูปธรรม แต่มีอยู่จริงในจิตสำนึกความเชื่อในอำนาจทางเหนือธรรมชาติ ว่าผีนั้นมียอำนาจสามารถให้คุณและให้โทษแก่มนุษย์ได้ การยอมรับในความเชื่อเรื่องผีได้ถูกแสดงออกผ่านพิธีกรรมต่างๆของชาวไทยทรงดำ อาทิเช่น พิธีเสนเรื่อน พิธีเสนแก่เคราะห์ เป็นต้น และเป็นพื้นฐานของการสร้างความชอบธรรมให้กับโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ทางอำนาจในระดับครอบครัว ซึ่งข้อค้นพบนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อานันท์ กาญจนพันธุ์ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับตำนาน พิธีกรรมและความเชื่อดั้งเดิมของชาวล้านนาว่าความเชื่อดั้งเดิมของในสังคมล้านนามีความผูกพันใกล้ชิดกับอุดมการณ์เกี่ยวกับอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อเกี่ยวกับต้นกำเนิดของมนุษย์และชนชาติ ความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจของความอุดมสมบูรณ์ ความเชื่อเกี่ยวกับขวัญ ความเชื่อยุคอุดมคติและการปลดปล่อย และความเชื่อเกี่ยวกับ

การนับถือผี ในส่วนของความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผี ในงานของอานันท์ กาญจนพันธุ์ (2555) วิเคราะห์ว่าผีในความเชื่อสำหรับชาวล้านนา ผีเป็นตัวแทนอำนาจจากภายนอกที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์ เช่น การเคารพบูชาธรรมชาติ อย่างต้น ไม้ ภูเขา ป่า ที่สามารถบันดาลความอุดมสมบูรณ์ให้ เพราะเชื่อในอำนาจที่สถิตอยู่

1. การเชื่อและการยอมรับความเชื่อเรื่องผีนั้น มีความสำคัญต่อพื้นฐานของการจัดลำดับชนชั้น ความสัมพันธ์ใน โครงสร้างทางสังคม ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ และความสัมพันธ์ทางอำนาจภายในครอบครัว ที่ได้กลายมาเป็นจารีตประเพณีและบรรทัดฐานทางสังคมของคนไทย ทรงดำรงถึงปัจจุบัน ความเชื่อเรื่องผีจึงแฝงไว้ด้วยเรื่องของการกระทำทางอำนาจในความเชื่อที่มีผลต่อความคิดและวิถีปฏิบัติของคนในสังคม และสร้างความชอบธรรมทางอำนาจให้กับชนชั้นที่อยู่สูงกว่าตามลำดับชั้นของผีในการทำพิธีกรรมที่แตกต่างและเหนือกว่าในทางค้ำหมายทางสังคมและวัฒนธรรม แต่ไม่ได้มีความหมายในทางฐานะเศรษฐกิจและการเมืองเหมือนสังคมในอดีตเท่าใดนัก

2. การสืบทอดความเชื่อเรื่องผีและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวโยงกับความเชื่อเรื่องผี มีการเปลี่ยนแปลงในสังคมของชาวไทยทรงดำยุคปัจจุบัน เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมจากอิทธิพลของพุทธศาสนาที่เข้าไปในวิถีชีวิตและวัฒนธรรมมากขึ้น การได้รับการศึกษาจากโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรของส่วนกลาง ทำให้เกิดการกลืนกลายผสมผสานของวัฒนธรรม (Assimilation of culture) ระหว่างลาว ไช่กับไทยพุทธมากขึ้น โดยไม่มีความขัดแย้งกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรณู เหมือนจันทร์เชย (2542) ที่ศึกษา “โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : ความเชื่อเรื่องผีของไทยไช่” ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ซึ่งพบว่าการนับถือผีของไทยไช่นั้นไม่ได้มีความขัดแย้งกับหลักปฏิบัติของศาสนาใหม่ คือ ศาสนาพุทธแต่อย่างใด แต่กลับสามารถผสมกลมกลืนเข้ากันได้ และพิธีกรรมทั้งพุทธและผีนี้ ชาวไทยทรงดำได้ปฏิบัติทั้งหมดโดยไม่แบ่งแยก เนื่องจากเพราะพิธีกรรมเหล่านี้นำมาซึ่งความสุข ความเจริญ ความเป็นสิริมงคลต่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน ทำให้โลกทัศน์ทางความเชื่อในเรื่องผี พิธีกรรมอันเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผี จึงยังคงอยู่ในสังคมของชาวไทยทรงดำภายใต้การรับ ปรับเปลี่ยนและผสมผสานกับความเชื่อในศาสนาพุทธและพราหมณ์ในปัจจุบัน

นอกจากนี้ การสืบทอดของพิธีกรรมสำคัญในสังคม ไม่ว่าจะเป็น การไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีที่นาและผีเจ้าที่ ยังคงมีอยู่ เพราะพิธีกรรมดังกล่าวเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูและความเคารพต่อพ่อแม่ บรรพบุรุษ และการแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในธรรมชาติ ซึ่งในงานศึกษาของ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2555) ที่ทำการศึกษาด้านานและพิธีกรรมของชาวล้านนา ได้วิเคราะห์ว่า ความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีช่วยต่อยอดมรดกวัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมชาวล้านนา โดยเฉพาะการเคารพธรรมชาติ บรรพชนและความอุดมสมบูรณ์ของชุมชน ทำให้การนับถือผีถูกผลิตซ้ำอย่างมั่นคงเรื่อยมา จนกลายเป็นอุดมการณ์หลักด้านหนึ่งของสังคมชาวล้านนา ครอบคลุมวิถีชีวิตทุกด้านและทุกระดับชนชั้นสังคม เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงของการนับถือผีจากที่เคยเป็นอุดมการณ์ระดับรัฐมาเป็นอุดมการณ์ระดับชาวบ้านมากขึ้น โดยมีชุมชน กลุ่มเครือญาติ และปัจเจกบุคคลที่เป็นชนชั้นกลางยึดมั่นเป็นภูมิปัญญาและศีลธรรม ในการปรับตัวกับการพัฒนาที่มาจากภายนอกชุมชนมากขึ้น

ในประเด็นนี้มีความคล้ายคลึงการนับถือผีของชาวไทยทรงดำ ที่ความเชื่อเรื่องผีต่อกย้ำ อุดมการณ์ทางสังคมดั้งเดิมเกี่ยวกับบรรพบุรุษ ครอบครัว ระบบเครือญาติและวิถีชีวิตของสังคม แม้ว่าในปัจจุบันความเชื่อเรื่องผีมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการพัฒนาของสังคมยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในกลุ่มของเด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ที่ไม่ได้สนใจหรือรู้ในเรื่องของการนับถือผีของครอบครัว เนื่องจากการขาดกระบวนการกล่อมเกลากลางสังคม (Socialization) จากสถาบันครอบครัว ชุมชน และ โรงเรียน ความเชื่อเรื่องผีจึงมีแนวโน้มที่จะเสื่อมคลายไปพร้อมกับกาลเวลา และสภาพทางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ภายใต้อิทธิพลของสื่อของคนไทยทรงดำในพื้นที่ว่าความเชื่อเรื่องผีมีความสำคัญและผูกโยงกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมจารีตประเพณีของสังคมไทยทรงดำอย่างไร ความเชื่อเรื่องผีที่เป็นอุดมการณ์ของชาวบ้านในทางศีลธรรม จึงคงเหลือเพียงความเชื่อการนับถือผีที่มีความสำคัญกับครอบครัว เครือญาติและชุมชนอยู่ เช่น การไหว้ผีบรรพบุรุษ ผีนา และผีเจ้าที่ประจำหมู่บ้าน เป็นต้น

3. การเสื่อมคลายของพิธีกรรมภายใต้ความเชื่อเรื่องผี มีสาเหตุมาจากปัญหาของสืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมของชาวไทยทรงดำ ในพื้นที่ตำบลพันเสา อำเภอบางระกำ จ.พิษณุโลก เนื่องจากว่า หมอเสน หมอมด ที่ทำหน้าที่ประกอบพิธีกรรมของไทยทรงดำส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และขาดผู้สืบทอด เนื่องจากคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยมีความเชื่อในเรื่องผีมากนักและไม่มีผู้ให้ความสำคัญ สนใจสืบทอดเรียนรู้พิธีกรรม ประกอบกับหมอเสน และหมอมดจะแยกกันสืบทอดความรู้จากหมอเสน หมอมด แต่ละคนในพิธีกรรมเฉพาะด้าน และการสืบทอดความรู้จะใช้วิธีการจดและจำต่อๆ กัน ซึ่งทำให้คำภาษาไทยทรงดำ เกิดการผิดเพี้ยนไปเรื่อยๆ และหมอเสน

บางคนอาจตัดคำพูดออก เพื่อให้เหมาะสมกับเวลาประกอบพิธี ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรายละเอียดในพิธีกรรมต่างๆ

4. ความเชื่อเรื่องผีของชาวไทยทรงดำมีความเชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องขวัญอย่างมาก ซึ่งปรากฏให้เห็นในพิธีกรรมเกี่ยวกับเสนแก่เคราะห์ และพิธีเสนตัว และความเชื่อเกี่ยวกับสถานที่อยู่ของขวัญหลังการตายจากเอกสารความไต่หรือเอกสารบันทึกเรื่องราวของไทยดำหรือไทยโซ่ง ที่กล่าวถึงสถานที่เชื่อมต่อของมนุษย์กับเมืองฟ้า คือ บริเวณ “น้ำตกคาคีไฟ” ในจ.เมืองล่อ แคว้นสิบสองจุไท ขวัญของมนุษย์จะถูกส่งขึ้นมาในเมืองฟ้าที่นี่ ชาวไทยทรงดำเชื่อว่าแกนเป็นผู้สร้างมนุษย์ลงมาเกิด โดยมีแกนแนน คือ แกนผู้ตั้งมิ่งขวัญของมนุษย์ทำให้มนุษย์อายุสั้น หรือยาวตามที่กำหนด เป็นผู้หล่อหลอมขวัญของมนุษย์ ซึ่งในร่างกายของมนุษย์จะมีขวัญทั้งหมดอยู่ในอวัยวะสำคัญ รวม 32 ขวัญ ขวัญในร่างกายคนเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า แต่เป็นสิ่งที่ทำให้ร่างกายมีชีวิตเคลื่อนไหวและทำงานต่างๆ ได้ ขวัญเหล่านี้จะอยู่ในร่างกายคน ในยามปกติคนจะมีจิตใจปกติ และสุขภาพสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อขวัญในร่างกายต่างๆ นั้นอยู่ครบถ้วน หากขวัญมีอันเป็นไปในทางไม่ดี แล้วผู้เป็นเจ้าของขวัญนั้นจะเจ็บไข้หรืออยู่ไม่เป็นปกติสุข ขวัญเป็นสิ่งที่อ่อนไหวง่ายอาจหลงหรือตกหล่นจากร่างกายคนได้ง่าย เมื่อคนตกใจหรือเจ็บไข้ ดังนั้นเมื่อมีคนเจ็บป่วย จึงมักจะทำพิธีสู่ขวัญ หรือเรียกขวัญของผู้นั้นให้กลับมาอยู่ในร่างกายตามเดิม และเมื่อแกนแนนกำหนดขวัญแล้วก็จะส่งต่อมาให้แกนชาด ซึ่งเป็นแกนผู้กำหนดชะตาชีวิตและส่งลงมาเกิดในโลกมนุษย์ (สาสน์ผู้ไทย, 2523, หน้า 23)

ดังนั้นเมื่อขวัญหนีหรือหายไปจากร่างกาย ก็จะเป็นบ่อเกิดให้เกิดอาการเจ็บป่วยได้ จึงต้องมีการทำพิธีเรียกขวัญกลับคืน เรียกว่า “เสนตัว” เพราะถ้าขวัญกลับมาไม่ได้ ก็หมายถึงว่าผู้ป่วยคนนั้นจะต้องเสียชีวิตในที่สุด ข้อค้นพบเกี่ยวกับความสำคัญของเรื่องขวัญในความเชื่อของชาวไทยทรงดำในพื้นที่ตำบลพันเสา อ.บางระกำ จ.พิษณุโลกนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ เรณู เหมือนจันทร์เชย (2542) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับ “โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: ความเชื่อเรื่องผีของไทยโซ่ง” ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม ที่พบว่าในสังคมไทยโซ่งดำมีความเชื่อผสมผสานกันระหว่างศาสนาพุทธและการนับถือผี ชาวไทยโซ่งจะมีความเชื่อเรื่องการนับถือผี และความเชื่อเรื่องขวัญ โดยเชื่อว่าสิ่งต่างๆ ในโลกอยู่ภายใต้อำนาจของผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ สังคมไทยโซ่งดำเชื่อว่า “แกน” เป็นผู้สร้างมนุษย์ให้เกิดและตาย โดยที่ร่างกายมนุษย์มีขวัญประกอบอยู่ 32 ขวัญ ซึ่งแกนแต่ละแกนมีหน้าที่และอำนาจ ความสำคัญแตกต่างกัน ทำให้มนุษย์ทุกข์หรือสุขก็ได้

ความเชื่อเรื่องผีมีผลต่อการสร้างความชอบธรรมทางอำนาจในระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวไทยทรงดำ ในพื้นที่ตำบลพันเสา อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก คือ การยอมรับ (Accept) ในความเชื่อว่ามีผีอยู่ เป็นการยอมรับบนพื้นฐานของชุดเหตุผลในความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา การมีอยู่ของผี อยู่ในการรับรู้ว่ามีอำนาจเหนือธรรมชาติที่สามารถให้คุณและโทษแก่มนุษย์ได้ การยอมรับในความเชื่อเรื่องนี้ได้ถูกแสดงออกผ่านพิธีกรรมต่างๆของชาวไทยทรงดำ และการจัดโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ทางอำนาจในสังคมของชาวไทยทรงดำตามมา คือ การสืบสายตระกูลตามการนับถือผี การจัดแบ่งชนชั้นในสังคมออกเป็นผู้ดีกับผู้เลว ตามเชื้อสายของการนับถือผีที่มีลำดับชั้นต่างกัน รวมทั้งความสัมพันธ์ทางอำนาจในระบบครอบครัวนั้นที่ผู้ชายจะมีบทบาทสำคัญในครอบครัวมากที่สุด โดยเฉพาะบทบาทในการทำหน้าที่สืบผีบรรพบุรุษ ลูกผู้ชายในครอบครัวจึงมีความสำคัญกว่าลูกผู้หญิง การยอมรับในความเชื่อเป็นการยอมรับว่าพิธีกรรมและความสัมพันธ์ทางอำนาจที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นสิ่งที่มีความชอบธรรม ความชอบธรรมดังกล่าวเป็นพื้นฐานของอำนาจที่เกิดขึ้นในสังคมและพิธีกรรมต่างๆ อำนาจที่แสดงออกตรงนี้ไม่ได้เป็นแค่เพียงอำนาจในระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้น แต่ยังเป็นเรื่องของอำนาจในความเชื่อเรื่องผี ที่ถูกยอมรับและแสดงออกผ่านพิธีกรรม

ความเชื่อในการนับถือผีในบริบทสังคมของชาวไทยทรงดำ ในพื้นที่ ต.พันเสา อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก ยังคงดำรงอยู่ในวิถีคิด ความเชื่อ การรับรู้และจิตสำนึกของคนไทยทรงดำ เนื่องจากเพราะการนับถือผีเป็นจารีตประเพณี เป็นการยึดถือเชื่อถือสืบต่อๆ กันมา โดยเฉพาะผีพ่อแม่บรรพบุรุษของตนเองนั้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่ถูกหลานต้องทำหน้าที่สืบผีและเลี้ยงผีพ่อแม่ของตนจะละทิ้งมิได้ ถือว่าเป็นจารีตประเพณี และถือว่าเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูรู้คุณพ่อแม่บรรพบุรุษของตนด้วยเช่นกัน และการนับถือผีเป็นที่พึงทางใจของคนไทยทรงดำ ในยามเวลาที่อับจนหนทาง เช่น น้ำท่วมข้าว ก็จะมีการไหว้ขอผีนาเพื่อขอปิดเป่าภัยและความเดือดร้อนที่ตนกำลังเผชิญ หรือการบนบานศาลกล่าว โดยความสัมพันธ์ระหว่างคนกับผีนั้นเป็นแบบความสัมพันธ์เชิงต่อรอง กล่าวเคารพยำเกรง และสำนึกในบุญคุณของผีที่คอยปกป้องรักษาคุ้มครองให้ถูกหลาน และคนในสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข และนอกจากนี้การนับถือผีเป็นการแสดงถึงความผูกพันกันในครอบครัวและเครือญาติ เนื่องจากว่าการนับถือผีนั้นเป็นการสืบสายตระกูลเครือญาติกัน เหมือนกับการสืบสายตระกูลแบบสายโลหิต เมื่อมีงานประเพณีสำคัญๆ เช่น เสนเรื่อน

เครือญาติพี่น้องของคนที่นับถือผีเดียวกันก็จะมารวมตัวกัน ช่วยเหลือกัน เป็นการแสดงให้เห็นถึงความผูกพันกันในครอบครัวที่ยึดโยงผ่านความเชื่อในการนับถือผี ถึงแม้ว่าการคงอยู่และความสำคัญของความเชื่อเรื่องผีนั้นจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมยุคปัจจุบันและการเผชิญกับปัญหาในการสืบทอดองค์ความรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง ปัญหาและแนวทางในพัฒนาการสืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรมตามเชื่อเรื่องผีต่างๆ ของชาวไทยทรงดำในพื้นที่ตำบลพันเสา อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก
2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อของชาวไทยทรงดำในพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดพิษณุโลก หรือในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างเพิ่มเติม เพื่อทำความเข้าใจและได้ข้อมูลเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ของชาวไทยทรงดำมากขึ้น